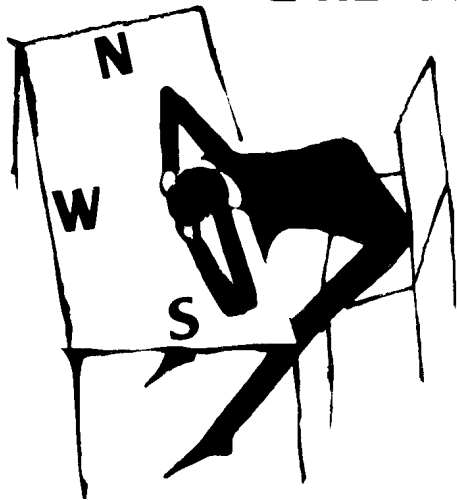
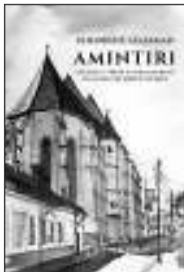

Am întâlnit de mai multe ori, pe parcursul lecturii volumului lui Gheorghe Săsărman, *Amintiri. Volumul I (Până la bacalaureat)*. De ce mă țin drept clujean, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2026, expresia „privind acum în urmă”. O consemnez chiar la începutul acestor însemnări, întrucât ea rezumă expresiv demersul autorului pe parcursul unui impunător tom de aproape 400 de pagini. După o viață tumultuoasă, când capriciile sorții l-au purtat, împreună cu familia, de la București la Cernăuți, și de la Satu Mare, la Arad și Cluj, pentru a se opri, în cele din urmă, la... Munchen, acesta a găsit, în sfârșit, răgazul de... a privi în urmă și a se așeza la masa de scris pentru a-și încredința amintirile hârtiei (computerului!). Nu din orgoliu, nu din vanitate sau din narcisism! Săsărman rămâne un lucid și rațional martor al unor ani bezmetici, pe care încearcă să îi înțeleagă și îi comentează în scop sapiențial, după modelul tradițional cronicăresc, „ca să le fie de învățătură, dacă nu și altora, cel puțin urmașilor mei...” Mărturie care îl determină pe Dan Culcer, în consistenta postfață, să caracterizeze volumul drept „un testament intelectual și moral care transformă memoria într-o datorie: o obligație față de sine, față de cei dispăruți și față de cei care vor veni”.

Deși titlul trimite spre tărâmul sacru al aducerilor aminte, cu nelipsitul său cortegiu melancolic, *Amintiri* nu este o carte nostalgic-biografică. Săsărman nu scrie sentimental și patetic, este ironic, lucid, cu bogate și neașteptate trimiteri culturale. Memorialistica sa, de o derutantă complexitate, pe măsura profilului său spiritual (arhitect, eseist, jurnalist cultural, autor de ficțiune), depășește caracterul de autobiografie documentară, pentru a deveni, prin reconstrucția culturală și intelectuală a unei epoci, un adevărat roman al formării, dezvăluind continuitatea programatică a temelor sale literare predilecte: modelarea identității, raportul dintre biografie și spațiu ca formă de destin.

Istoria pe care ne-o propune Gheorghe Săsărman este cea a unei familii obișnuite din România secolului XX, văzută prin ochii unui copil, apoi adolescent, și surprinde formarea unei conștiințe în România comunistă – relațiile afective într-un Cluj multicultural, limbajul epocii, școala, atmosfera socială și urbană, experiențele care i-au modelat imagină literară. Percepția este, firesc, subiectivă, o mărturisește de nenumărate ori pe parcursul povestirii, dar faptele țin de adevărul istoric, respectat cu rigurozitate. Destinul familiei capătă relevanță topit în destinul general

Privind înapoi cu... înțelegere

Radu Constantinescu

al țării, în contextul seismelor politice care zguduiau Europa. A reconstitui o epocă doar cu ajutorul memoriei este aproape imposibil; marea scenă a lumii se lasă greu descifrată. Autorul depășește dificultatea cu rigoarea istoricului și scrupulozitatea cercetătorului, nu falsifică, nu ideologizează, cercetează documente, hârtiile familiei, confruntă diverse surse, consultă puținii martori rămași în viață, apelează masiv – și recunoaște aceasta – la serviciile internetului. Memoria sa fabuloasă (reține poezii ale fratelui său, Bubi, scrise cu 70 de ani în urmă, sau cuplete ale sorei sale, Beti, prezentate în 1950, la festivitatea de terminare a școlii!) este dublată de o documentare impresionantă pentru a reconstitui o lume dispărută. Cu discreție, el deschide o fereastră în timp cu vedere spre trecut. Clujean prin formație intelectuală, modelat de prestigioși dascăli, în atmosfera de elită păstrată și în acei ani tulburi, când Blaga putea fi văzut zilnic în drumul său de la Biblioteca Universitară spre locuința din Andrei Mureșanu, Săsărman evocă cu tandră afecțiune prestigioși colegi de generație (acad. Ion Pop, Bill Stanciu, Doru Pop, Ionel Pantea, Horea Flămând, Gelu Neamțu, Horia Demian).

Pe parcursul volumului se revine insistent asupra relațiilor dintre români și maghiari. Pe bună dreptate, căci autorul aparține unei familii cu rădăcini în ambele soluri etnice care configurează de secole pământul Transilvaniei (în familia mamei, unii frați au devenit prin căsătorie unguri, iar alții au rămas români!). *Amintirile* sunt pline de personaje vii, români și maghiari (unchi, mătuși, prieteni, profesori, vecini) care conviețuiesc firesc, au relații normale, chiar dacă nu lipsite de tensiuni și conflicte. Confruntat cu o asemenea mentalitate, însușită de la cea mai fragedă vârstă, Săsărman se ferește să dea verdicte, dar afirmă tranșant: „Crescut într-un asemenea context, sunt înclinat să privesc cu îngăduință punctele de vedere, inevitabil diferite, ale unora și altora, și nu o dată mă năpădește tristețea, confruntat cu ecoul unor neînțelegeri, ca să nu spun mai mult, ivite în evoluția relațiilor dintre etniile Ardealului”. Concluzia sa are semnificația unui îndemn adresat generațiilor actuale și viitoare: „Dar cum să existe înțelegere (nu zic armonie) în absența cunoașterii?”

Tot atât de adevărat este și faptul că impunătorul volum este rodul temperamentului acut polemic al autorului, care reacționează la avalanșa de scrieri memorialistice despre ororile regimului comunist, apărute la noi după decembrie 1989. Străduindu-se a-și păstra obiectivitatea, el se întreabă dacă o asemenea prezentare a epocii nu riscă să rămână unilaterală: „O existență de peste patru decenii a unei țări poate fi oare înțeleasă doar prin cheia Gulagului?... Cum arăta viața de zi cu zi, viața celor mulți, viața normală? Și, mai

ales, cum trăiau cei care, de bună credință sau încă nevârstnici, s-au lăsat amăgiți de idealul unei lumi mai drepte...?” Nu este nostalgie în această notație, ci aspră luciditate, subliniată ca atare și de Dan Culcer în postfața amintită: „Într-o epocă în care memoria colectivă a fost adesea deformată, iar biografiile adaptate presiunilor politice, Săsărman își asumă riscul de a vorbi despre propriile naivități: cravata roșie, entuziasmul pentru cântecele comuniste, incapacitatea de a percepe, la început, agresivitatea simbolică a propagandei. Dar, în loc să transforme aceste amintiri în pretexte pentru o autocritică tardivă, autorul le tratează cu onestitatea celui care vede în ele mărturia unei vârste și a unei lumi”. Ca de pildă în episodul când Mișu, fratele cel mare, întors în vacanță de la Moscova, unde era student, aduce întregii familii un geamantan de cadouri. Cel mai încântat era micul Gică, autorul, care își luase în primire cu entuziasm nevinovat, creioanele colorate. La mai bine de șapte decenii de la această banală întâmplare, el realizează efectul manipulator al darurilor asupra sufletului său de copil. „Căci interferând cu propaganda sovietică difuzată pe toate canalele, apariția lui Moș Crăciun în modesta noastră locuință era, pentru mine, o de nezdruccinat dovadă de autenticitate.”

Trimiterea din titlul cărții către marele povestitor al literaturii noastre are acoperire literară. Măruntele întâmplări din viața familiei, generatoare de bucurii dar și de tristeți, sunt evocate cu ironică duioșie. Lui Săsărman îi place să povestească, o face cu voluptate, se desfată cu savoarea cuvintelor, se răsfăță cu sonoritățile lor, creează suspans, tensiune. Ca într-o Halima modernă, poveștile se înșiră ca mărgelele pe ață, una se naște din cealaltă, sunt anunțate anticipat pentru a suscita curiozitatea („dar asta e altă poveste, voi reveni”). Prozator versat, autorul uzează frecvent de trucul lui „va urma”. Cititorul este „momit” cu promisiunea unei continuări palpante și, ca într-un veritabil foileton, așteaptă cu nerăbdare să ajungă la episodul următor. Stilul este fluent, pigmentat cu glume și anecdote din epocă. Expresii ca: *s-ar zice că..., vă scutesc de amănunte..., cu totul altfel s-a întâmplat...*, întrețin relația colocvială între autor și partenerul de lectură.

Sub semnul memoriei, întărind astfel componenta sa afectivă și vizuală, sunt concepute și copertile volumului, cu vestigii istorice ale Clujului, realizate de autor în acuarelă, în anii studenției la arhitectură.

Neîndoiește, Gheorghe Săsărman are vocație de cronicar și, mai ales, conștiința misiei sale. Când, ostenit, închide călimara/computerul, el exclamă cu satisfacție: „Pot spune liniștit, cu mâna pe inimă, că sunt un om norocos, împăcat cu soarta lui”. Îl așteptăm cu mare interes pe „norocosul” scriitor cu următorul volum al trilogiei memorialistice.